Limba română predată la cursurile de vară
Limbă şi civilizaţie română

Ileana Oana MACARI

Pornind de la experienţa – ce acoperă zece ani – de predare a limbii române la grupa de avansaţi în cadrul cursurilor de vară *Limbă şi civilizaţie română* organizate anual de Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi, lucrarea de faţă îşi propune să prezinte câteva particularităţi ale acestui context specific de predare. Deoarece „forma editată" a acestei experienţe profesionale, dar şi personale, este cursul *Limbă şi civilizaţie română, curs pentru avansaţi*, publicat în 2005 la Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", şi acesta va fi descris sumar în paginile următoare. Vor fi avute în vedere, cu precădere, elementele care au relevanţă pentru subiectul lucrării, respectiv felul în care ceea ce caracterizează un curs de vară în general, şi pe cel ieşean în particular, a influenţat organizarea şi selectarea materialului. De asemenea, voi arăta cum experienţa mea în predarea unei limbi străine, şi anume engleza, mi-a oferit posibilitatea să mă pot distanţa suficient pentru a-mi putea aborda limba maternă din perspectiva unui vorbitor nenativ, care percepe altfel dificultăţi inexistente pentru vorbitorul nativ.

De-a lungul anilor în care am făcut parte din echipa de la cursurile de vară, am observat câteva aspecte pe baza felului în care reacţionează studenţii expuşi la diferite metode şi materiale de predare. Astfel, ei răspund mult mai bine la activităţile propuse atunci când lucrează pe un manual şi nu pe copii multiplicate, simţindu-se, adesea, suficient de implicaţi încât să facă observaţii şi propuneri de folosire sau îmbunătăţire a acestuia. Fac, deschis sau nu, comparaţie cu modul în care li s-a predat româna înainte - căci toţi, fiind în grupa de avansaţi, au mai studiat-o fie la facultate, fie în alte circumstanţe, despre care voi vorbi mai jos – şi trag concluzii (nu întotdeauna foarte comode pentru una sau alta dintre părţi). Au aşteptări punctuale legate de progresele pe care urmează să le facă, şi, de aceea, ritmul în care avansează fiecare dintre ei este esenţial. Vin, uneori, de ce să n-o spun, şi cu anumite prejudecăţi, datorate experienţelor anterioare - nu neapărat lingvistice - şi sunt surprinşi de faptul că limba română se poate preda şi altfel decât folosind nişte foi îngălbenite de vreme, ce cuprind texte care exprimă, de regulă, nerăbdarea oricărui străin de a vedea „lanurile patriei române", uimirea lui în faţa frumuseţii satelor şi oraşelor şi a atotprezentei ospitalităţi a poporului român. De obicei, astfel de texte sunt urmate de unele dialoguri nefireşti, cu replici bazate pe structuri pe care nici un român nu le foloseşte, sau de exerciţii monotone, construindu-se, astfel, contexte artificiale, pe care cursantul nu le poate întâlni ori recunoaşte nici în viaţa reală, nici în literatură. Şi, din nefericire, trebuie să menţionez că exemplul descris mai sus nu este rodul imaginaţiei mele!

În mod evident, cele mai utile semnale le-am avut în decursul timpului de la studenţii cu care am lucrat, acestea constituindu-se în indicii utile pentru organizarea

BDD-V2584 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:51:32 UTC)

cursului tipărit. *Limbă şi civilizaţie română, curs pentru avansaţi* este structurat pe două secţiuni: **I. Vocabular şi gramatică** şi **II. Lectură şi conversaţie**. Am avut ceva ezitări în a introduce cuvântul „gramatică" în titlul primei secţiuni ştiind, pe de-o parte, că, prin tradiţie, studenţii de orice vârstă urăsc gramatica, iar, pe de alta, că gramatica pare să fi fost exclusă din predarea comunicativă. Însă am depăşit aceste ezitări cu ajutorul observaţiilor făcute de-a lungul anilor de predare, în care am observat că studenţii motivaţi, indiferent de nivelul de limbă la care se află, consideră gramatica a fi cel mai bun instrument pentru a-şi îmbunătăţi performanţa. Aceasta le dă un sentiment de siguranţă, deoarece pot aplica regulile imediat ce le-au învăţat şi deoarece diverse situaţii de limbă pot fi explicate logic prin intermediul gramaticii.

Titlul primei secţiuni a rămas, deci, **Vocabular şi gramatică** şi conţine cinci unităţi, fiecare propunând o varietate de cerinţe şi exerciţii care au scopul să îmbunătăţească acurateţea şi fluenţa exprimării studenţilor şi să le îmbogăţească vocabularul. Un tip de exerciţiu de gramatică are o cerinţă precum: *Continuaţi propoziţiile de mai jos astfel încât fiecare să aibă acelaşi sens ca cea de deasupra sa.* Avantajul faţă de exerciţiile clasice, care presupun exersarea unor propoziţii similare după un model dat, este că în acest mod se efectuează un exerciţiu integrativ, care utilizează competenţe diverse, altele decât cele strict gramaticale. Dintre acestea aş menţiona înţelegerea unor contrucţii idiomatice, exprimarea unor atitudini precum supărarea, surprinderea, speranţa ş.a. În acest fel, studenţii sunt încurajaţi şi ajutaţi să producă secvenţe de limbă nuanţată şi expresivă, cu atât mai mult cu cât ei vin deja cu un nivel suficient de bun de limbă română pentru a fi încadraţi în grupa de avansaţi. Un fragment dintr-un astfel de exerciţiu este prezentat mai jos :

1. Ce ghinion că s-a stricat televizorul! Nu ne mai putem uita la meci.

Dacă ……..

2. Dacă ne vei lăsa telefonul, vom putea să te contactăm.

Nu vom ……..

3. Ştiu că nu şi-a amintit de ziua mea de naştere pentru că nu mi-a spus „La mulţi ani!".

Dacă …… .

4. Primirea unui răspuns afirmativ ar duce la rezolvarea tuturor problemelor noastre.

Dacă …… .

5. N-are cum să fie poliţist, căci nu l-am văzut niciodată în uniformă.

Dacă …… .

Un alt exemplu de exerciţiu gramatical este şi cel de la paginile 17-18 : *Identificaţi propoziţiile în care este corectă folosirea ambelor forme ale articolului genitival. Precizaţi dacă sensul acelor propoziţii se schimbă odată cu schimbarea articolului genitival.* Doar câteva dintre propoziţiile propuse vor fi ilustrate aici, cu precizarea că unele dintre acestea ar putea ridica probleme şi vorbitorului român nativ.

1. La ultima conferinţă naţională a/ai rectorilor s-a reluat discutarea strategiilor de restructurare a/ ale universităţii moderne.

2. Părinţii mei locuiesc în Suceava, foarte aproape de muzeul de istorie a/al Bucovinei.

3. Ziarul „Independentul", într-o serie de reportaje-anchetă, prezintă tentativele de manipulare a/ale guvernului în problema impozitului pe venit.

BDD-V2584 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:51:32 UTC)

4. Gradul de civilizaţie a/al unui popor se vede şi după numărul de cărţi vândute într-un an.

5. Apelurile la înţelegere a/ale poliţiştilor nu au fost luate în serios.

De asemenea, foarte eficiente sunt şi exerciţiile de tipul : *În coloana din stânga sunt câteva expresii care conţin verbul ____. Găsiţi explicaţia fiecăreia dintre ele în coloana din dreapta, apoi completaţi propoziţiile de mai jos folosind câte una din aceste expresii în forma cerută de context.* Studenţilor li se propun, mai întâi, pe două coloane, structuri sau expresii conţinând un verb şi explicaţiile lor, ei trebuind să identifice corespondenţele dintre acestea. Voi exemplifica pe exerciţiul cu verbul *a face* din cursul sus-menţionat, paginile 38-40, în care studentul are, iniţial, de cuplat expresiile *a nu avea ce face cu, a face pe cineva să facă ceva, a face tot posibilul, a-şi face veacul cu cineva, a face pe prostul, a face dreptul, a-şi face gânduri/ griji, a i se face cuiva dor de ducă, a se face (+ un nume de profesie), a face la dreapta/ stânga, a-şi face părul, ce are a face asta?, a-şi face pantofii, a-şi face inimă rea, a face un târg, a nu mai avea ce face* cu explicaţiile lor: *a convinge, a depune toate eforturile pentru a obţine ceva, a nu avea nevoie de, a studia la facultatea de drept, a petrece un interval de timp cu cineva, a se îngrijora, a fi cuprins de o dorinţă puternică de a pleca, a simula că nu înţelege, a îmbrăţişa o carieră, a coti/ schimba direcţia către dreapta/ stânga , a-şi aranja/ coafa părul, ce legătură este (între un lucru şi altul)?, a da pantofii cu cremă, a se necăji, a încheia o tranzacţie comercială, a nu-i rămâne nici o altă soluţie.*

Odată rezolvată această etapă, expresiile trebuie folosite, la forma potrivită, pentru a completa propoziţii sau fraze precum cele de mai jos, în număr egal cu numărul expresiilor propuse:

1. Nu mai..... . Ştii prea bine despre ce vorbesc.

2. Copilul a fost întrebat ce vrea să se ..... când va fi mare.

3. Eşti sigur că ai ..... ? Chiar nu se mai putea face nimic?

4. Crezi că dacă vorbim toţi cu el, îl putem ..... să vină cu noi?

5. Dacă a văzut că nu ..... i-a anunţat pe ceilalţi că renunţă la pretenţiile sale exagerate.

Verbele cu care au fost construite astfel de exerciţii sunt *a fi, a pune, a face, a avea* şi *a da*, însă proiectata continuare a acestui curs va valorifica şi alte verbe româneşti la fel de productive. Exerciţiul este cu adevărat util, deoarece verifică concomitent competenţele lexicale şi gramaticale ale studentului (formele de infinitiv date în cerinţa exerciţiului trebuie folosite în forma cerută de context).

Nu mai puţin solicitante şi complexe sunt aplicaţiile care cer trecerea unui dialog în vorbire indirectă sau, invers, a unui fragment povestit în formă de dialog. Exemplu: exerciţiul IV. A. 2, pag. 45: *Scrieţi următoarele paragrafe sub formă de dialog, făcând toate transformările necesare:*

2.Ana şi Maria, colege de facultate şi bune prietene, discută despre plecarea în vacanţă. Ana îi spune Mariei că, de vreme ce sesiunea s-a încheiat şi ele au luat majoritatea examenelor, ar fi momentul să se gândească la vacanţă. Maria este de acord, însă sugerează că anul acesta ar trebui să se organizeze mai bine decât anul trecut. Prietena sa îi răspunde că nu înţelege ce vrea să spună, iar Maria, după o scurtă ezitare, îi spune că s-a referit la precedenta lor plecare la mare. Ana, vizibil iritată, replică tăios că, după părerea ei, aceea a fost o vacanţă foarte reuşită. Maria începe să

BDD-V2584 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:51:32 UTC)

râdă sarcastic şi spune că, dacă îşi aminteşte bine, sunt cel puţin trei motive pentru care aceea a fost o vacanţă de neuitat, însă nu în sensul bun al cuvântului [...].

Un alt tip de exerciţiu folosit în curs este cel care cere completarea replicilor lipsă dintr-un dialog, ca în exemplul următor, care redă o convorbire telefonică (din nou, prezentată doar parţial mai jos):

Cristina: - Alo, bună ziua! Sunt Cristina Popescu. Locuinţa Brădeanu?

D-l Brădeanu: - Da. Bună, Cristina! Ce mai faci?

Cristina: - Mulţumesc, bine. Dumneavoastră?

D-l Brădeanu: .....

Cristina: - Îmi pare rău să aud asta. Nu e deloc plăcut! Ce s-a întâmplat?

D-l Brădeanu:.....

Cristina: - Piciorul până la genunuchi? Şi arătătorul de la mâna dreaptă? Mă întreb, nu puteţi să-i dictaţi articolele Mihaelei?

D-l Brădeanu: ..... [...].

Ultimele două tipuri de exerciţii se pretează foarte bine la interpretarea pe roluri şi la rezolvarea în echipă, ceea ce face ca toţi cursanţii să participe în mod direct la acest tip de activitate.

Desigur că o lucrare de dimensiuni reduse ca cea de faţă nu poate cuprinde ilustrarea tuturor tipurilor de exerciţii folosite în curs, însă sper că exemplele de mai sus reuşesc să sugereze că alegerea mea s-a îndreptat spre activităţile comunicative şi interactive.

A II-a secţiune, intitulată **Lectură şi conversaţie**, structurată tot pe cinci unităţi, introduce elemente de civilizaţie română identificabile cu uşurinţă din titluri precum *Originea poporului român, Mituri fondatoare, Originea limbii române* sau *Curtea domnească medievală*. S-a intenţionat ca această parte să continue exersarea deprinderilor de citire, vorbire şi scriere ale cursanţilor, mai ales că se lucrează alternativ pe ambele secţiuni, combinând şi diversificând astfel activităţile. Această parte constă, de fapt, din texte literare sau istorice, urmate de glosare acolo unde este cazul, şi mă refer aici la fragmentele din scrierile cronicarilor moldoveni Grigore Ureche sau Miron Costin, urmate de exerciţii de tip *multiple choice* care verifică înţelegerea conţinutului şi de altele care introduc diverse teme de conversaţie. Astfel, în lecţia *Originea limbii române,* după o prezentare succintă a *Poemei polone* de Miron Costin, este redat un fragment din aceasta, urmat de un număr de nouă întrebări, dintre care ultima, de la pagina 102, este prezentată mai jos:

9. Prin „*în schimb nu avem nici un cuvânt care să nu amintească fie prin început, fie prin terminaţie, fie prin mijloc, originea sa dintâi*” (rândurile 32-33) cronicarul îşi exprimă opinia că

A. în limba română nu avem nici un cuvânt care să ne amintească de originea latină.
B. fie sufixele, fie prefixele, fie rădăcina tuturor cuvintelor româneşti sunt de origine latină.
C. sonoritatea sufixelor, prefixelor şi rădăcinilor cuvintelor româneşti ne aminteşte de limba latină.

Deşi textele literare pe care le-am selectat sunt dificile, fiind scrise în secolele al XV-lea şi al XVI-lea, în mod surprinzător studenţii străini sunt dornici să accepte provocarea ridicată de acestea, mai ales dacă li se spune că ele pun probleme chiar şi vorbitorului român obişnuit. Mai mult, pentru aceia dintre ei care sunt interesaţi de

BDD-V2584 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:51:32 UTC)

perspectiva diacronică asupra limbii române, lucrul pe acest fel de texte este suficient de motivant pentru a-i face să depăşească nu numai bariera lingvistică, ci şi pe cea temporală sau culturală.

Menționez că fiecare cursant lucrează pe exemplarul său, ceea ce îi permite să-şi facă propriile notițe şi observații în funcție de cum le consideră utile, să lucreze suplimentar în timpul liber, să îl aibă şi după încheierea cursurilor de vară şi să revină asupra unor pasaje precum, de exemplu, cele care conțin căsuțe informative de tip *Să ne amintim!* (formulă care introduce o prezentare succintă a vieții şi activității literare a scriitorilor din a căror operă au fost folosite fragmente în cadrul unor exerciții) şi *Observați!* (unde se găsesc date suplimentare despre problemele de gramatică tratate în unitatea respectivă). S-a intenționat ca studentul să aibă, de exemplu, acces la date esențiale despre scriitori ca Mihail Sadoveanu, Vasile Voiculescu, Mircea Eliade ş.a. sau posibilitatea fie să învețe, fie să repete utilizările lui *a fi* ca verb auxiliar, sau verbele româneşti care introduc vorbirea indirectă, sau principalele categorii de prefixe şi aşa mai departe.

Selectarea şi organizarea suportului pe care am ajuns să îl folosesc la cursurile de vară au fost influențate de unele dintre caracteristicile concrete ale unei astfel de manifestări, dintre care relevante sunt durata, numărul de ore pe zi, tipurile de activități la care participă cursanții, categoriile de studenți şi motivațiile acestora, nivelul lor de limbă şi cele mai probabile tipuri de dificultăți întâmpinate.

Fiecare caracteristică impune, desigur, cerințe specifice legate de conținutul şi prezentarea informațiilor, limitând, într-o anumită măsură, opțiunile pe care le are profesorul. Factorul care poate să faciliteze alegerea variantelor celor mai eficiente este experiența. În cazul meu, această experiență, menționată anterior, este o dublă experiență, de predare a două limbi, engleza şi româna. Pe prima am abordat-o şi eu ca pe o limbă străină, învățată printr-un efort conştient şi consecvent; în cursul acestuia, am întâlnit dificultăți specifice oricărui vorbitor nenativ, iar pe majoritatea acestora le întâlnesc la studenții cărora le predau engleza. A doua limbă pe care o predau este româna care, deşi limba mea maternă, este predată într-un context similar celui în care predau engleza, pentru că, şi în cazul românei, grupul-țintă este format din vorbitori care au o altă limbă maternă. De aceea, experiența mea de predare şi învățare a limbii engleze se dovedeşte foarte utilă atunci când predau româna, facilitându-mi accesul la metodele avansate de predare a limbii engleze pentru străini – aşa cum este abordarea comunicativă, ceea ce mă ajută atât la predare, cât şi la selectarea şi organizarea materialului.

Grupa de avansați cu care lucrez este constituită anual din 10-15 studenți, dintre care cei mai mulți studiază filologia în universități din Polonia, Cehia sau Germania, restul putând fi studenți Socrates, viitori lectori de limbi străine în universitatea noastră, traducători/interpreți de la Bruxelles, sau istorici. În fiecare an, unul sau doi dintre ei poate fi de origine română – fie cu unul din părinți român, fie din familie de emigranți, însă fără să fi vorbit româna în casă sau începând s-o vorbească cu ani în urmă. În consecință, nivelurile de limbă diferă de la un cursant la altul şi, la fel, şi interesele specifice. Unii doresc să-şi îmbunătățească conversația, alții doresc să-şi uşureze accesul la surse scrise, alții doresc să-şi îmbunătățească abilitățile de traducător/interpret, iar enumerarea ar putea să continue. Efectul pe care această diversitate îl are asupra procesului predării este că nici una dintre cele patru abilități nu poate fi neglijată în detrimentul alteia fără ca aceasta să afecteze interesele vreunuia dintre studenți.

BDD-V2584 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:51:32 UTC)

Din fericire, la sfârşitul perioadei, cursanţii noştri sunt încurajaţi să-şi exprime opiniile, impresiile şi sugestiile în legătură cu toate aspectele cursurilor de vară de la Iaşi. Acestor păreri le datorează foarte mult cursul tipărit, deoarece au fost esenţiale pentru procesul de selectare a materialului. Pe de altă parte, orice profesor de engleză va recunoaşte cu uşurinţă tipurile de exerciţii ilustrate în paginile precedente ca fiind parte dintre instrumentele pe care le foloseşte zilnic la clasă. Ca profesor de engleză, eu însămi, le-am translat către limba română, cosiderându-le la fel de eficiente şi pentru predarea unei limbi romanice. În clasă, ca singurul nativ într-un grup de străini, a fost necesar ca de fiecare dată să fiu pregătită să răspund prompt tuturor întrebărilor acestora, iar materialul propus a trebuit să fie comparabil cu altele pe care studenţii le-au folosit la învăţarea altor limbi străine. Nereuşitele pot deveni cu adevărat dăunătoare, deoarece lucrul pe materiale învechite şi cu metode demodate poate să-i conducă pe studenţi la ideea că limba română nu poate fi predată prin abordarea comunicativă datorită vreunui defect intern. Astfel, dacă româna este abordată în mod similar cu alte limbi străine învăţate, atunci studentul va înţelege că la conţinutul unui text românesc, fie el literar sau non-literar, se ajunge pe aceleaşi căi ca pentru orice altă limbă şi că gramatica română, oricât de dificilă ar părea, este guvernată de aceleaşi principii ca oricare alta.

Romanian as Taught at the Summer Courses "*Romania – Language and Civilization*"

Drawing on the ten years' experience of teaching Romanian to the advanced group in the summer courses "Romania – Language and Civilization," organized every year by the "Alexandru Ioan Cuza" University, this author describes both the peculiarities of the teaching context and the course book she makes use of. One central idea of the present article is that, while teaching *any* foreign language, a teacher should resort to a set of *shared* principles and methods. In that respect, however difficult Romanian may appear to foreigners, it certainly is ruled by the same main principles as other languages, so it should be taught and learned the same way as other languages are.

BDD-V2584 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:51:32 UTC)